

ХАНТЫ ЯСАҢ

9 марта 2017 года

www.khanty-yasang.ru

№ 5 (3473)

Основана 1 ноября 1957 года

Имет емӑнхӑтл пида!

Айдат хӑнты неңнӑн, щит Светлана Менделева па Наталья Ачимова, шуши мир «Тылӑщ поры» емӑнхӑтл пурайн емӑн пӑсана летутӑт омӑслаңӑн.

Тӑм
номерӑн
лӑнтаты:

6

Хӑрщия рӑпитум
вухаль ими
Н.П. Шесталова
80 ода йис

8-9

Ёмвошн па
Сӑрханл вошн
«Тылӑщ поры»
емӑнхӑтл
верӑнтсы

10

Хӑнты ими
С.П. Кононова
шӑңӑт хӑншум
путрӑт киникая
лӑщӑтсыйт

12

Хӑнты не
Л.В. Казанжи
Карамкинское
вӑнт шушелн
мир мойна лавӑл

16

Ёмвошн
шуши мир
лухаң кӑсупсыйн
кӑссӑт

И.Самсонова/Верумхур

Вещката кашаң рәпата лэщәтсәт

Тәндуп тыдәшн Ёмвошн «Югра-Классик» хот йитн Урал мўв округ Росгвардия кәщә дәнқар хә Александр Александров, Югра правительства па округев Росгвардия кәщәйт немасыя вән мирхота юхтыйдсәт па дыв верум рәпатайдал олаңән путәртсәт.

Сырыя ияха әктәшум хәннехуятәт едпийн Югра мўвев Губернатор **Наталья Комарова** лупәс, муй ширн тәм мәнум одн тәп хәдүм тыдәш мәр округев хуши Росгвардия немуп тәхи пүншы. Вневедомственной охрана, лицензионно-разрешительной, СОБР па ОМОН ёх иса и тәхия әкәтсыйт. Щит шеңк

мосты вер тәта версы. Вантә, Югра мўвев тәм юхи хәшум пурайн экономика ширн мет вулаңа йис. Кашаң мўв илпи тащ кәншты тәхи ямсыева давәлды мосл. Ши тумпийн тәмхәтл округев луватн вәлды хәннехуятәт эвәлт поступсы такды тайты пушканәт муйт иса худыева нух әкәтдыт. Тәняд одн щит пәта

правительства эвәлт 370 шурәс шойт вух мәсы, тәм пўш па аршәк вух сухуптәды. Округев кәщә не ясәт ширн, дыв арсыр нәтупсы Росгвардия ёхлүва верты питләт, дәдн елды мўң мўвев хәннехуятәт па яма ат вәсәт.

Округев кәщә не ясәт юпийн Югра мўв Росгвардия кәщә хә **Евгений Федоткин** ай верәс. Лўв ясәңдал эвәлт уша йис, муй ширн мәнум одн дыв ёхлад вещката кашаң рәпата лэщәтсәт. Щиты 4,5 шурәс тәхи давәлдсәт. Ши утәт күтн тәп 7

шурәс әд хәннехуятәт вәлды хотәт. Щәдта лицензионно-разрешительной тәхийн рәпитты ёх ямсыева вантсәт па арталәсәт 53 шурәс непек, мәта утәт округев луватн вәлды хуятәт иса дыведа китсәт. Ши тумпийн уша версәт, муйсәр пушканәт арсыр ай кәр-тәтн па вән вошәтн Югра мўвевн вәлды хәннехуятәт араттедн закон ширн щитсәт па муй ширн ши сыйң утәт кәщәитн юдн тайдыт.

Владимир ЕНОВ

Атум верәт йира вуцкәты мосл

Тәдаңа вәлды одн Югра хуши арсыр верәт лэщәтсыйт, дәдн мирев тўңширәңа вәлды ат вәндсәт. «Час здоровья» немуп вер ищи нумәсн лэщәтсы. Ши олаңән тәндуп тыдәш 20-мит хәтәдн әйкел әкәтты ёха медицинской профилактика хотн рәпитты тохтур Кирилл Камнев, ай нявремәт лекшитты хә Владимир Чепанов, хирургической хот йит кәщә Дмитрий Кислицин па Сәрханл леккар хот ух хә Максим Слепов путәртсәт.

Хуйтат ши вера вўянтсәт, дыведа ай кер тыдәш олаңмит хәтд вәнты ОТРК «Югра» хота ай кинайт па хурәт китты мосәс, хута дыв духн хәтәтәләт, камн ух пәтыя потум йиңк шошумләт, флешмоб немуп вер па па ут версәт. Әхәт мўвтед иммунитет хәтәдн «Югра» немуп каш верты тәхийн ши вер ванлтәсы.

Медицинской профилактики хотн рәпитты тохтур **Кирилл Камнев:**

– Сыры тәрум илпийн мет ар хуят инфекционной мәшәт эвәлт сурма питсәт. Хән антибиотикәт унтасн мир лекшитты питсы па пуртәнәң әщәт омәсты

однитсы, ХХ па ХХI-мит йисәңән 70-кем процент хәннехә па мәшәт эвәлт әнтәма йиты питсәт. Интум РФ хуши 50-кем процент хуят кәды дер кәшет эвәлт пўпия йиләт, 20-30-кем процент - рак эвәлт, юхи хәшум ёх – па мәшәт пәты. Тәдаңа вәлды одн мўң мира лупты дәнхалўв, хути шар ки тадты, иса и лотн ки омәсты, ар детут ки деты – хәннехә мәшәңа йил. Хәршия па апрәңа вәлды мосл, ши пурайн хәннехә тәдаңа питл. Мўвтед здравоохранения тәхи па РФ здравоохранения министерства ёх лупләт, кашаң хуята лапәт мәр 150 минута арат

спортивной хотн юнты, хәхәдты па па вер верты мосл, духн яңхты муй бассейнан певәлды рәхл. Щәдта кўрн рәпатая яңхты, якты, теннисән юнтты, амп пила камн шәшийдты ищи ям.

Ай нявремәт лекшитты хә **Владимир Чепанов** лупәс, лўв Ёмвош пәдъницәйн 16-17-мит шосәңән нявремәта непек мийләл, дыведа спорта вўянтты рәхл муй әнтә.

– Олаң па кимит группа тайты эвета па пухәта рәхл щит верты. Хәдмит па нядмит группая питум ай ёха нух тўңматты физкультура верты мосл. Скандинавской шәшупсыя па певәдтыя вән па ай хуятәта вўянтты рәхл. Тәдаңа вәлды нявремәта ванкўтды камн шәшийдты па юнтты мосл, компьютер ещәдт дыведа хўв омәсты иса ән рәхл.

Хирургической хот йит кәщә **Дмитрий Кислицин:**

– Әд вәлды каша хәннехә мәшәңа ән йил. Муй ширн мўң вәдлўв, щимәш кәшет тайлўв. Щит пәты мўңева така нәмәсты мосл, тўңширәңа муй юврая вәдлўв. Сәм мәшәт лекшитум хә Майкл Дебейки лупәс: «Хәдүм вер вәты мосл: шар ал тада, рома па леваса ад вәда». Па ширн ки лупты - хәннехә юхи давләсман вәлды мосл.

Сәрханллеккар хотух хә **Максим Слепов:**

– Сәрханлән «Здоровье в порядке – спасибо зарядке!» немуп вер хәтләң хәтәдн камн лэщәтлўв. Щәта леккарәта па вошәң мира ванлтәлўв, муй верләт тохтурәт, дәдн мәшды вәлды. Мосл лупты, спортивной кәсупсәт кашаң од верәнтлўв, вошн вәлды леккарәт па тохтурәт худыева кәсупсы питыйдты пурайн волейболн па футболн юнтләт, ар ширн кәсләт.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Оса тәхет олаңан путартсат

Тәндуп тылаш 15-митн Ёмвошн «Народный фронт «За Россию» ёх мирхот верәнтсәт. Тыв көшайт па оса верәт тәты хуятәт юхтылдсәт. Дыв путартсәт, муй ширн дыв көшайт пида рәпитләт.

Мирхот пүншмалн Югра мўв «Народный фронт «За Россию» тәхи көшә ләңкәр не **Лариса Белоцерковцева** лупәс:

– Оса тәхет ёхлұв көшайт рәпата вантман тайләт. «Народный фронт «За Россию» тәхи – шит Россия мўвев президент тәхи. Округ көшә не Наталья Комарова ванкұтды

путартәл, хути оса тәхет ёха кашәң көшайтн верум вер вантман тайты мосл.

«Народный фронт «За Россию» тәхи көшә ләңкәр хә **Константин Терновой** дыв вердал олаңан ай тәс, шит «Дорога в школу», «Имя Героя – школе», «Солнце на ладони» па па верәт. «Ашколая яңхты ёш»

вер әхтыйн ашколайт пұңәлн машинайт яңхты пәнт хұват ямсыева хәннехә шәшты ёшәт версийт. Кәт ол мәр «Имя Героя – школе» вер хұват 13 ашкола па арсыр оса 40 тәхи Вудаң Отечественной далън даләсум 8 хуят немн мәсийт.

Югра мўв общественной связят департамент көшә не **Елена Шумакова** лупәс: «Оса тәхет ёх мет сыры әләләт, муйсәр верәт көшайта тұңматты мосл».

«За честные закупки» вер тәты хә **Владимир Дудов** нәхмәс:

– Хәдум ол мәр 800 ләтты вер нух вантсұв, шәта 600 миллион шойт вух ювра вер вәйтсы. Тәп тәм олн 30 вер нух вантсұв, 90 миллион шойт вух ювра вер вәйтсұв. Тәм ванән Пыть-Ях вошн мет вән ювра вер олаңан уша павәтсұв. Шив яңхсұв па мирхот версұв, ин ши нұша вер тұңматлұв.

Людмила СПИРЯКОВА

Од олңитумн давәрт вәс

Тәм тылашн айкел әкәтты ёх Ёмвош округ – Югра Пенсионной хот көшә не Татьяна Зайцева пида вәйтантылдсәт. Лұв рұтышәты вух нух алдум вер олаңан, электронной ширәт па мәшәң мир реестр немуп вер олаңан путартәс.

Рұтышәты вух нух алдумсы па 5 шурәс шойт сухуптәсы

2017-мит од питумн, лупәс Татьяна Сергеевна, давәрт рәпитты вәс. Вантә, Ас хәдты тылашн ән рәпитты пирәш ёх вет шурәс шойт вух араттыйн сухуптәсийт. Ши вера Юграйн кәт миллиард шойт вух тәруптәсы. Мосл лупты, тәм пурайн мұң мўвев Пенсионной хотн 421 шурәс рұтышәты хуят нух хәншман вәд. Шитәт эвәлт 35 процент худна рәпитләт, Россия хұваттыйн 25 процент шимәш ёх вәд.

Тәм пұш РФ правительства сыры иты рұтышәты ёха нух нәтты вух сухуптәты питл. Росстат непек ширн тәнял инфляция вер 5,4% арат вәс. Иши аратты тәндуп тылашн рұтышәты мир вухәт нух алдумсийт, Югра хуши 273 шурәс шимәш хуят вәд. Шит унтасн кұтуп пенсия 20,4 шурәс шойт

вуха йис, кұтуп нәтупсы 642 шойт арат вәс.

Вән кер тылашн социальной вух вұты мир пенсия иши вәнашәка йил. Интум вәнты рәпитты вән пеләк ёх тәндуп тылашн рұтышәты вухәд нух ән алдумсы. Дыв вәш тылашн 200-кем мултас шойт вух араттыйн сухуптәдыйт. Индексация немуп вухн мәты питлдыйт, хән рәпитты вулдыләт.

РФ Президент поступсы ширн рәпата версы

«Пенсионной фонд иса ар нәтупсы электронной ширн верты питәс. Вошәң па кәртәң көшә хотәтн «мойң» компьютер омәсл. Шит унтасн кашәң хуята госуслуги немуп тәхия хәншәнышты муй нәтупсы вохты рәхл. Хәннехә ши шұңкән рәпитты ки ән хошл, лұведа көшә хот рәпатнек нәтл», – лупәс Юграев ПФ ух не.

Тәм пұляң Ёмвош округән 70% мир электронной ширн нәтупсы вохләт. Т. Зайцева ясәң ширн, тәм ол вәнты РФ Президент еслум поступсы ширн рәпата ләшәтсәт. Ши хә 2018-мит од вәнты 70% ши вер верты партәс. Шәлта ши не лупәс, ешайн Пенсионной фонд смартфонәт па айфонәт хуши нәтәсты тәхи верл.

Мәшәң мир непек унтасн нәтупсы вохты кен питл

419-мит (2014) федеральной поступсы па 674-мит (2016) РФ правительства непек рұвн «Федеральная государственная информационная система «Федеральный реестр инвалидов» немуп тәхи пұншсы. Ши тәхи рәпата верты Пенсионной фонд партсы. Т. Зайцева лупәс, ши ут 2017-мит од вұш эвәлт рәпитты олңитәс па елды рәпитты питл.

Муй пәты Пенсионной фонд ши рәпата вұянтәс? Ши олаңан тәм не лупәс: «Пенсионной фонд хуши РФ вәдты ёх худыева вәдтәд нәпәт нух хәншман вәдләт.

Шит пәты правительства ши йилдуп вер верты мұңев партәс». Т. Зайцева лупәс, ши тәхи версы, ләдн интум мәшәң ёх олаңан и тәхиян хәншман ат вәс. Вантә, сыры ши хуятәта арсыр рәпата хотәтн непекәт әкәтты мосәс. Интум шит верты ән мосл. Кашәң хуят юдн омәсман компьютер унтасн нәтупсы муй непекәт вохты шир тайл. Шәлта сайтәт хуши уша верты рәхл, хәннехә муй арат рұтышәты вухн сухуптәды; хән пәдница яңхты мосл; хута рұтышәты рәхл па па верәт уша павәтты. Көшә хотәтн рәпитты мира интум хәннехә эвәлт непекәт вохты ән мосл, дыведа шитәт сайтәт хуши вәйтты мосл. Шәлта шитәтн тәмәш унтас вәд – личный кабинет немуп тәхи.

Мосл лупты, 2017-мит олн тәндуп тылашн Ёмвош округ – Юграйн 12,5-кем шурәс арат мәшәң хуят рұтышәты вух вұсәт. Интум дыв «Федеральный реестр инвалидов» немуп тәхи рұвн электронной ширн нәтупсы вохты шир тайләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Рүтүщаты пура оданан

Там ванан Югра мұв округ губернатор ланкар хө В. Кольцов нявремат дұң пурайн рүтүщаты верат вантман тайты ех пида вейтантылдас. Мирхотн путартсы, муй щирн округевн вөдты пушхат 2017-мит одн рүтүщаты питлдат па муй арат вух щи вера есалды.

Социальной вераттө-ты департамент хуша шөкашты нявремат вантман тайты тахи көща ланкар не Елена Немчинова айкелд төс, хути там одн нявремат па айлат ех паты рүтүщаты вера 2 миллиард мултас вух есалды. Щиты хөт од вүш эвалдт 17 од луват

вөнты 230-кем шурас айлат эви-пух рүтүщаты питлдат. Манум од кинь-ща 4,7 процента аршак.

Ияха дұңатты ки, тамхатд округев луват-тыйн вошат, көртат пұналн лэщатум рүтүщаты тахет, паршан хотн вөдты тахет, рөпитты па ипудяң рүтүщаты 570 тахет непека нух ханшман вөдлат.

Там одн Пыть-Ях па Нижневартоск вошнан ийлуп рүтүщаты хәрнән нявремат паты пұншлдыңнән. Щи тумпийн Югра мұвн вөдты 30-кем шурас арат няврем округев тумпийн Россия хұваттыйн рүтүщаты питл, щит па хон пелак Болгария мұвн па Крым, Башкортостан, Татарстан, Адыгея па па мұватн.

Ирина САМСОНОВА

Пищма ханша

Россия мұв луваттыйн XV-мит пұш «Лучший урок письма» немуп кәсупсы нявремат кеша версы. Там кәсупсы Россия мұв пөчта, Москва вош М.В. Ломоносов немуп государственной университет, Россия мұв профсоюз верат төты тахи па нявремат вөндтаты ех тахи лэщатсат.

Югра мұв эвалдт 12 тахи там кәсупсыя пилтәшсат па тамаш верат оданан нявремат мосл ханшты:

— «Рөт мұв оданан» ут Москва вош М.В. Ломоносов немуп гос-университет па Ёмвош округ вудаң далын вөд-лум оса ех тахи төлдәт;

— «Вөд щимаш вер — Родина лавалты» ут Россия мұв оборона верат төты Министерства па Югра мұв военной комиссариат ех лэщатлдат;

— «Экология од пата: муй ма верлұм мұв тыс-тама тайты кеша» вер әхтыйн мұв-ават верат лэщатты Министерства па «Югра лыднуптаты» тахөңән рөпитләнән;

— «Щуняң хоттелд ех оданан» ут социально-культурной верат төты Фонд па Ёмвош округ социальной верат төты департаментән рөпит-ты ех лэщатлдат;

— «Нявләк па вөщкәт сәмуп нартуп ех» вер

«Аргументы и Факты» немуп газетайн кәпарт-ты мир нөтлдат верты;

— «Хоттелд ехлұм оданан йис путрәт» вер Россия мұв писателәт тахи па «Музей Приро-ды и человека» немуп тахи нөтлдат лэщатты;

— «Ма юдн амурской тигр тайлұм» ут «Сама-ровский чугас» немуп тахи верты нөтлдат;

— «Ханша, нюр иса нан Генеральной сек-ретарь ООН тахи көща ланкар хө. Муйсәр ла-вәрт верат нан нөтлән верты?» Округ дума ех лэщатты нөтлдат;

— «Ханша, нюр иса нан 10 од вөдман вухаң банк көщая йисән па муй иты питлән щата рөпитты» там вер «Почта Банк» хуша рөпитты ех верлдат;

— «Әмәш путәр» ут «Новости Югры» газе-тайн кәпартты хуятат лэщатты нөтлдат;

— «Мет ям па төс пиц-ма ханшты урок» тами «Учительская газета» не-муп тахи па округ вөнд-таты па айлат ех верат төты департаментән рөпитты хуятат верлдат;

— «Ханша пищма щи оданан, муйсәр мұв-ават питл 2117-мит одн Россия мұвн?» ут Ёмвош округн мұв-ават лавал-ты тахи лэщатты нөтлдат.

Там кәсупсийн нух питты ех уша ийләт мұвтелд пөчта еман-хәтәдн — вәсы манты тыләщ 9-мит хәтәдн.

Анастасия ЛЕВДИНА
Ханты ясаңа тулмаштас
Ульяна ДАНИЛО

Рөт ясаңа вөндтум не вөтшәсүв

Манум тыләщн Нуви сәңхум район Ваньшават көртән нявремат ханты ясаңа вөндтум не Ольга Ге-расимовна Хуланова (Дыбина) әнтәма йис. Мұң ям, нумсәң айлат ханты неңие вөтшә-сүв. Дұв 1980-мит одн сема питас, Ёмвошн Югорской университет етшуптас па щи вүш

эвалдт Ваньшават көртән пушхиет рөт ясаңа вөндтас. Мұң, «Ханты ясаң» газетайн рөпитты ех, иса дүвед вөты па рөт ехлал сәмлад эвалдт әңкеда, ащела, апщела, икеда па нявремәңда шаләң ясаң китлүв.

Түрпайт катрая йисәт

Ай кер тыләщ 2-мит хәтәдн Ёмвошн айкел ханшты ех пида Ёмвош округ мұв-ават лавалман тайты тахи көща ланкар хө Александр Бирюков вөйтантылдас.

Дұв ясаңд эвалдт уша йис, тәндуп тыләщ 17-мит хәтәдн Сәрхәнд мұвн нефть түрпа эвалдт ким худийс. Щиты няд гектар араттыйн па 406 метра хұват мұв нефть нөңхалыя йис. Ванан вөдты Минчимкина юхана ким увум нефть ән питас. Ин юхан хұват немасыя умлөпәт версайт, лөдн йиңк ат далтәд па «сорбентные

боны» немуп утат 180 метра кема версәт. Ким худийом нефть имухты нух әкәтты питса па мұв нух тыстамты рөпатәйт лэщатлайт. Щи тумпи мұв вуй нух талты «Сургутнефтегаз» тахи ех ин щата рөпитлдат. Мұв вуй ким худийс хәрнайтум түрпа эвалдт. Вантә, түрпайт шеңк катрая йисәт.

Ульяна МОЛДАНОВА

Нефтеюганск вошн шуши мирәт әктәшийдсәт

Тәндуп тыдәш 17-мит хәтлән Нефтеюганск вошн район кәшә не шуши мирәт пида олаңмит пұш мирхот верәнтәс, щит шуши мирәт Совет мирхот. Щәта Югра мұв внутренней политика департамент әх, Нефтеюганской район администрация хот әх, рәт ясаңа вәндтәты нәңнән па вәнт шушетн вәдты хуятнән әктәшийдсәт.

Нефтеюганской район кәшә не **Галина Лапковская** щит йилпа верум совет тәхи кәшәя вәд, лұв лупәс: «*Щи совет әх мәнум од Ас потты тыдәшн версы. Йилпа верум тәхия шуши мир кәртәт эвәлт әх пирисув. Щи хуятәт рәт мир вәдупсы яма вәдәт, хутыса па муйсәр верәтн мет олаңнән ды-веда нәтты мосд*». Галина Лапковская ясәт щирн, Нефтеюганской район хұваттйин шуши мирәт ин вәнты яма вантман тәйдыйт. Щәта «Социально-экономическое развитие населения района из числа коренных малочисленных народов Севера Нефтеюганского района на 2014-2020 годы» немпи поступсы рәпитл. Щи непек посн район кәшәйт округ арсыр департаментәт әх пида кұтәдн рәпитләт. Мосд лупты, районән аршәк шуши мира йис. 2005-мит одн щәта 393 хәнты муй вухәд хуят вәс, интам – 542 хәннәхә.

Г. Лапковская лупд, хуты йилпа верум совет тәхи рәпата унтасн шуши мирәт кәшә әх пида ванкұтты рәпитты питләт: «*Ма нәмәсдум, щи совет әх хәнты па вухәд мир ясаңнән па тәрмев давадты щирәт нух вантты питләт. Ван-тә, 2017-мит од экология ода альдәсы, мұвәт-автәт давадты вер шуши мирлұв пәта вудан вера вәд. Ма щиремн, щи*

совета дунум шуши әхлұв рәт мирдал вә-дупсы нух адумты питләт».

Округ внутренней политика департамент кәшә ләңкәр хә **Сергей Тимошков** мирхотн лупәс, муй дыв верләт округевн шуши мирәт яма вәдты щира. Лұв щирәдн, «Стратегия государственной национальной политики РФ на период до 2025 года» непек посн шуши мирәт ясәт, йис верәт давадман, нух адумман тәйдыйт. Югра мұвевн кәшә әхн шуши мирәт вәдупсы давадты щира арсыр поступсәт хәншдыйт.

Мәнум одн округ правительства хотн кәт йилуп тәхи версы, щит округ правительствайн шуши мирәт совет па шуши мир верәт нух адумты щира межведомственной комиссии. Совет – щит шуши әх вәдупсийн иса верәт поступсәт щирн арталуман тәйты тәхи. Межведомственной комиссия – щит емаң-хәтләт па па мирхотәт ләшәтты тәхи. Мосд лупты, округевн иса районәтн шуши мир советәт версыйт, дыв рәт мирдал нұшәйт вантман па арталуман рәпитты питләт.

Нефтеюганск вошн мирхот пурайн совет әх и хәннәхә пирисәт, лұв правительствайн шуши мирәт совета дунәд, щит хәнты не, Лемпино

Хәнты нәңнән Е.М. Кротова па М.К. Микушина

И.В. Рагимова верум хуятнән

Мирхота әктәшум әх

кәрт әшколайн шуши мир пурмәсәт давадман тәйты тәхи кәшә Елена Максимовна Кротова.

Нефтеюганской районән шуши мир верәт, мұвәт-йиңкәт давадман тәйты комитет кәшә не **Ольга Воронова** мирхотн путәртәс, муй дыв версәт шуши мирәт вәдупсы давадты щира 2014-2016-мит олаңтн. Лұв лупәс, хуты дыв мұведн шуши мирәт вой-хұд велпәсдуман, воньшумутәт, тулхәт әкәтман, пурмәсәт әнтман вәдләт. Щәта мир вұдәт ән тәйләт.

Районән вәндтәты па айдат әх верәт тәты департамент кәшә не **Надежда Котова** мирхотн ясаң тәс, муй иты шуши мир нявремәт

Нефтеюганской районән вәндтәдыйт, хутыса әшколаятн шуши мирев ясаң па культура верәт даваддыйт. Лұв ясаң-дал щирн, район хұваттйин 174 шуши няврем вәд, 39 хуят дыв вәдләтә вәнт шушетн вәдләт. Нявремәт Сәрханл район әшколаятн вәнд-тыйлдәт.

Правительства хотн шуши мир совет әх видео щирн мирхотәт тәты питләт, щирн иса районәтн шуши мирәт мосты верәт олаңнән кұтәдн путәртты щир тәйдыт. Елды Нефтеюганской район кәшә пида совет мирхот тәм од Ас потты тыдәшн питл.

**Надежда
РАГИМОВА**

Шуши мир кўтн ар ханнехэ яма па ар од мәр рәпитсәт. Тәм ванән «Югра дыднуптаты» тәхийн Наталья Павловна Шесталова пида әмәш вәйтантупсы вәс. Лұв Сұмәтвош районән Кәлташ кәртән тәнлуп тыдәш 10-мит хәтәлн 1937-мит одн сема питәс. Тәм тәл ши вән хуятәв 80 ода йис. Тыв айдат әх юхәтсәт нәптәл вәна ювум ими оләнән уша верты.

Наталья Павловна вәлупсәд оләнән путәр тәмиты олңитсәдә:

– Ма няврема вәлум одламан Вудаң дала одңитса. Тәта юдн хәшум мир иши тарма рәпитсәт. Ширн тәп нявремәт па пирәш икет, имет хәшсәт. Шит тумпел давәрт пура вәс. Ар мир дала мәнсәт. Ши одәтн рәпитты хуят ан тәрмәс. Ши пәта пирәш имет, икет па нявремәт худыева атл-хәтл рәпитсәт. Мұң Югра мұвевн мир хұд вәлпәсләсәт. Ширн тәта ай кәртлүвн әх пәлтап далаңн нух пәттәв кеша арсыр рәпатайтн тарәндәсәт. Мұң ащев Фёдор Павлович Проскуряков рәт әвәлт вәс. Лұв дала едпийн әнтәма йис. Шиты мұң рута яма вәлум хоттел әх нәпәт ащиды хәшсәв. Ширн ма худна айие вәсум. Ащиды енмум оллұв шеңк давәртәт вәсәт. Нын ши вәдан, ай кәртән хә ханнехә такды хәшты — тумпел вән шәк. Ши киньша худта мәнтәв, шиты худты вәдты пәтсәв. Мұң енмум мәрәвн әңкем Ольга Лукьяновна Марфа әңкедн нәтман тәйса. Марфа аңқаңкем мир лекцитты вер тәйс. Лұв ай няврем сема пәтиты тәхийн имета нәтыдәс. Шиты шәкн-вошн енмум Наталья әвие

У. Данило верум хурән

Хәршия рәпитум ими

имултыйн ешл еша йис, кұрл кұра йис. Ашкола юпийн лапкайн тынесты неңа вәндтыләс. Ши оләтн вәлупсы вәдты оты пәдәл Ефим Алексеевич пида яха мәнсәңән. Икел Шесталов йис вухаль рәт әвәлт. Нивл няврем енмәлсәңән па яң хиды тәйләңән. Эвидал па пухдал худыева вән непека вәндтылсәт. Тәп нявремлада ащи хұвншәк әнтәма йис.

Етнхота юхтум айдат әвәтн Наталья Павловна иньшәсса, муйсәр пурмәсәт лұв хошл әнтты?

– Вантә, шуши мир имиет тәса әнтәсты па тыйты хошләт. Тәта Емвошн тынесты неңа вәндтылдемн Москва вош Кремль хур әнтсум

па ши пәта мойлупсийн катлуптыйлсаюм. Тыйты ай телән вәндсум. Ин нявремлада, хидылама хәншәң вейт, посәт тыйлум. Тюмень вошн вәдты улема хурамәң хәншәң пурмәсәт верлум. Ши тумпи әнтум па тыюм сұхдам Россия мұв луваттыйн арсыр вәндтупсәтн мира вәндтәлйит.

Елды «Югра дыднуптаты» тәхи кәща ими Людмила Алфёрова лупәс:

– Ма Юван Шесталов шәңәт кеша верум музей хотн Наталья Павловна әнтум В.И. Ленин хур вантсем. Шәдта Наталья Павловна вәдтал хұват иса ям нумсуп ханнехә. Ая вәдмал пурайн рәпитты олңитәс.

Тыв әктәшум әвәтн па пухәтн иньшәсса, вухаль мир вудаң поэт ики Юван Шесталов рәтна лұвәда?

– Шит, вантә, ма икем ван рәтна хә, ширн лұв нявремдам аки.

Ин нәптәл вәна ювум ими Наталья Павловна Сұмәтвош районән Ванзетур вошн вәл. Лұв ар од мәр лапкайн тынесты неңа рәпитәс. Иса вәдмал нәпәт мис па па войт тәйс. Ин хот войт ән енмәдтәл. Лұв ай-айн арсыр лыптәт па воньшумутәт әктыйл. Кашәң лұң нявремлада па хидыдал юхтыйлдәт. Тәм вән ханнехәев нявремлада енмәдтмал пәта «Материнской славы» немуп мевл посәт тәйл. Шәдта «Отличник советской торговли» немән юкантса. Тәм етнхотн Наталья Павловна Шесталова мевләл «Югра дыднуптаты» тәхи «Признание» немуп медальн хурамса.

Ешәк Наталья Павловна! Нәң 80 тәда йисән, емәңхәтлән депн ям вұща ясәңән китләв. Рәтнәданән, нявремданән па хидыданән нәтман па нәмман ат тәйдайн!

Ульяна ДАНИЛО

Рэт ясңемн арилдум

Иса мўвәтн тәндуп тылаң 21-мит хәтәдн рәт ясңәт еманхәтл вәс. Ши вулаң хәтл депн Ёмвошн «Югра дылнуптәты» тәхи хотн шуши мир әктәшийдсәт. Ай нявремәт, вәндтәйдты эвәт па пухәт хәнты, вухәл җәсәңнән арисәт, стихәт путәртсәт.

«Югра дылнуптәты» тәхи кәща ими **Людмила Алфёрова** рәт ясңәт еманхәтл етнхотн лупәс:

– Кашәң ол «Хәнты җәсәң» па «Луима сәрипос» газетайнән рәпитты әх па «Югра дылнуптәты» оса тәхийн кәпәртты хуятәт нявремәт кеша рәт ясңәтн арыср кәсупсәт ләщәтәйдләт. Вантә, йис шуши мирев вәдупсы әңки миюм җәсәв – щит мет дутәң тәм вәдтәвн. Щәдта енмум мўвлүвн, кәртлүвн яха талдаюв па елды вәдты ям па так нумәсн мәдыюв. Ма рәт ясңемн арилдум етнхотн, Ёмвошн вәдты нявремәт рәт җәсәңладн стихәт путәртләт. Щит хути вән амәт, вантә, вошн ар мирәт күтн шеңк лавәрт рәт җәсәңа питты. Тәмәщ ай пушхәт мет ши нәтман тәйты мосл.

Елды Югорской университетн вәндтәйдты эви **Виктория Молданова** дүв хәншум стихәд лүңәтсәдә:

Ма хәлдум сый,
Дүв айдтыева лупл:
– Нәң мәнты юремәсән?
Нәң мәнты хәйсән?
Ма нюр ай тўт сем,
Еша вәдман ләп хәрләдум.

Щит хуй, нәң уша версән?
Щит ма, нәң Хәнты җәсәң!
Па муя па нәң мәнты хәйсән?
Ма атәдт хўвн вәлдум,
Па немәдт хуят ән тәйдум,
Ма рўща еша вәдман йилдум!

Нәң әңкәртила, ванта:
Мўң рўщ щирн питсүв вәдты,
Мўң рәт җәсәв хәйсәв.
Нын хулыева Хәнтәт
Па муя па нын җәсәң Рўщ?

Ма хути иши Хәнты!
Па хәнты щирн путәртты
Мўң айдтыева питлүв,
Ма енумлум, ма әрәңа ши
йилдум!

Вухәл пух **Марк Ромбандеев**

Ма хәнты җәсәм вәйтум
Молтан не,
Хәнты җәсәм тәйты не!
Ма дүвты па хән хәйдем,
Ма дүвты па хән юремәдем!

Щәдта вухәл пухие **Марк Ромбандеев** рәт ясңәдн Юван Шесталов хәншум стих лүңтәс. Тәта ай путәр шәпиет хәдум па хәт тәда ювум ай тәпиет: **Александр Данило, Анастасия** па **Роман Чумбаков** лүңәтсәт. Хәнты мир учёной ики **Тимофей Молданов** «Этноакадемия» немуп тәхийн айдат әх пүпие якты хот арәта па лүңәлтупәта вәндтәлдә. Тәм етн щив яңхты пухнән **Артур Данило** Меңкәт юхән олаңән ар арийс па **Данила Молданов** вәлпәс хә олаңән ушхуәд путәр путәртәс.

Щәдта филологической наукайт кандидат не **Людмила Спирякова** тыв юхтум мира Светлана Кононова (Молданова) хәншум стих лүңтәс.

Яха әктәшум мир шай яньшман хўв мәр путәртсәт. Хәнты ими **Людмила Зубакина** нявремәта моньщ моньщәс. Сәрханл айдат хәнты эви **Наталья Ачимова** рәт ясңәдн Альбина Ярсомова хәншум стихәт лүңтәс.

Ши тумпи шуши мир рәт ясңәт уша верман әмәщ юнтән юнтсәт.

Виктория Молданова стих лүңәтл

Анастасия Чумбакова
па **Александр Данило**

Хәнты па вухәл җәсәтн ариюм па стихәт лүңтум әх мойлупсәтн катлуптәсийт. Тәмәщ вәйтәнтупсы «Югра дылнуптәты» оса тәхийн кәпәртты хуятәт па «Хәнты җәсәң», «Луима сәрипос» газетайнән рәпитты әх ләщәтәйдләт.

Ульяна
МОЛДАНОВА
хәншәс па
хурәт верәс

«Тылӑш поры» мӑнӑс

Ай кер тылӑш 3-мит хӑтадн етн Ёмвошн «Тылӑш поры» емӑнхӑтл верӑнтсы. Шӑи елпийн «Югорская Долина» рӑтыщӑты хӑрн юрн хотн «Торум Маа» йис пурмӑсӑт ӑкӑтты па шавиман тӑйты тӑхийн рӑпитты ӑх вошӑн йис верӑт яма вӑты имет па икет вохсӑт, лӑдн ияха немасыа емӑнхӑтл пӑты емӑн нянян войт верты.

Исторической наукайт кандидат хӑнты ими **Татьяна Молданова** ши вер олаӑнн щиты айкел тӑс:

— *Йистедн хӑнтӑт вӑдӑт порыа тӑсӑт, щит пӑты хотӑн оӑтӑн войт па хурсӑт. Ӗхӑт ши войдан юкана нянь войт верты питсӑт па ищи порыа тӑсыйт. Щит пӑты иса тӑхетн нянь войт версыйт. Вӑтвошӑн ӑх кӑрӑн войт, оӑт войт, вӑдӑт версӑт. Асн вӑлды ӑх — Ас хӑлӑт хурпи войт лӑщӑтсӑт. Мет сыры щит вӑнш, сӑх па па нуви хӑл. Ма ширемн, тӑмхӑтл тӑмӑш йис емӑнхӑтл дыднуптӑды ки, щит шеӑк ям па мосты вер. Вантӑ, яха ӑкӑтшийдлӑв, нявремӑт ищи мӑн пилӑва ванӑн юнтлӑт, хӑхӑтлӑдӑт, ияха нях-*

лӑв, путӑртлӑв, щитатум хӑн, щит шеӑк ӑмӑш!

Щӑлта етн пелка йилуп тылӑш етты поры верты пӑта «Торум Маа» пурмӑсӑт шавиты па ванлтӑты тӑхийн вошӑн мир ӑкӑтшты питсӑт. Пӑшӑс ова лӑңты тӑхийн мойӑн ӑх ещӑлт хӑнты имет етсӑт па юхтум хуятӑта ям вӑща ясӑт лупсӑт. Вошӑн мир тӑм емӑнхӑтл яма вӑты питсӑт, щит пӑты дыв емӑн пӑсана арсыр еплӑн летут тӑсӑт.

Сырыя мойӑна юхтум нявремӑт пӑты тӑта ӑмӑш юнтӑн хӑр лӑщӑтсы. Пушхӑт амтӑн ӑхӑдн хӑтӑтьлясӑт, ӑхӑл шӑпи навӑрсӑт, нӑл есӑлсӑт, кӑл кел тыведт-тухелт талсӑт па па арсыр ширн кӑтӑдн кӑссӑт.

Щӑлта юхтум мойӑн ӑх якты хӑра вохсыйт.

Емӑн нянян войт верлӑт

«Торум Маа» тӑхийн рӑпитты ӑх па Ас-угорской театр айдат хуятӑт «Тылӑш поры» олаӑнн йис путӑр ванлтӑсӑт. Шӑи путӑр ширн хӑнты Хӑтл най па Тылӑш пухие йис рӑт эвӑлт хӑннехуятӑта вӑсӑт. Лын имене-икене вӑсӑн. Щӑлта Хӑтл имие па ими пидӑ тылщел кӑтна талты питсӑнӑн па ин тылщиел кӑтна ши мӑншӑссӑнӑн. Хӑтл най сӑмды тылӑш пелӑк ӑша адемӑслӑ. Шӑи пелӑк эвӑлт лӑв няврем верӑс. Ин нявремиед лӑв енмалдӑлӑ-енмалдӑлӑ, щитл вӑна йил, хӑлум атл-хӑтл мӑр вӑн хуятӑ вӑд па па ши ай няврема ювемӑл. Щитл енмӑлман иса щомлды

питӑс, ӑрд иса хуӑс. Кӑрд нух алумты ширл ӑнтӑм, ӑшл нух алумты ширл ӑнтӑм. Шӑи тылӑш пелкӑл эвӑлт ӑнта пул верӑс па тӑрума нух вушкӑслӑ: «*Ма ширем ӑнтӑм. Тӑрумн ат енмӑлдыйн*». Ин ӑнта пулые тылӑща ши йис. Шӑи вӑш эвӑлт тылщев вӑна па ая ювӑнтӑл.

Шӑи йис путӑр ванлтӑты пурӑйн мойӑн ӑх тӑвум еплӑн летутӑт анӑта пунсыйт. Щӑлта вӑна пелка ювум имет па икет доньщ пӑсан лӑщӑтсӑт, шив тӑвум летутлӑд ши пӑсан ӑхтыя порилӑты омсӑлсыйт. Поресмел юпийн кашӑн шив юхтум мойӑн хуят еплӑн пулые вӑс.

Ирина САМСОНОВА

Вӑтаңимеӑн:
М.С. Мерова па З.Н. Лозьямова

Тылӑш шивӑлӑсӑнӑн

Ф.П. Иштимирова
па А. Брусницын

Сэрханл вошн Тылащ пух лапаттасы

Светлана Сенгепова пойкаш

Щол юнт

Нялмит пұш «Старый Сургут» немуп тӕхийн хӕнтэт па вухалыт Тылащ поры версӕт. Щи вер ай кер тылащ 4-мит хӕтӕдн вӕс. Катра йис вұш эвӕлт поры Ас хӕлты тылащ вұш эвӕлт ай кер тылащ вӕнты тылащ нух енумты пурӕйн шуши ӕх щит порылаӕт па Тылащ пухие пойкаш, лӕдн тӕрум илпийн ар вой-хұд ат питл па хӕннехӕйт ташӕна, щұняна ат вӕлдӕт.

Поры верты елпийн камн ратива хұват хӕнты па вухалы арӕт арисыйт, юрн хотн шуши мир анӕт-сӕнӕт па лӕмӕтсухӕт мира ванлтӕсыйт, пӕрщин хотӕн хуши пурмӕсӕт ед тынысыйт. Поры хӕра мӕнты елпийн айдат ӕх юрн хотӕта левпӕс ӕкӕтты янхсӕт. Шив юхӕтмелн сӕран хот ов нӕмдта илды педы хӕхрисӕт па пугӕртсӕт: «Тови вош юхтӕс, тови вош юхтӕс! Тови вош пул вохӕд, тови вош детут вохӕд, тел вохӕд». Хотӕн ими мойӕ ӕха детуты ан ким тӕс па юхды лупӕс: «Вұща вӕлатн! Мұӕ пӕсанлұв иты нын пӕсандӕн иши телыева ат вӕлдӕт. Нын лупаслӕн мұӕ лупаслұв иты телӕна ат йилӕт». Щиты и хот эвӕлт па хот хуши янхман эвет-пухӕт уптӕхты хира левпӕс ӕкӕтсӕт. Щи юпийн якты-ариты хӕра Александр Сайнахов юхтӕс па кұип сенкӕс, эвет мойӕ мира Хӕтл

Най па Тылащ пух олӕн лұӕлтул ванлтӕсӕт. Итӕх моньшӕтн щит-ӕнн яй па упи, па моньшӕтн – ики па ими.

Щӕдсаты мойӕ ӕх лоньщ пӕсан-вұрт пӕсан хонӕнна мӕнсӕт. «Пинӕлы» немуп якты-ариты тӕхи кӕща не Светлана Сенгепова (Лянтор) щӕта пойкаш: «Йилуп Най пух етӕс, йилуп вой пух етӕс! Нӕн мұӕ детутӕв лева. Детут шимл ки, нын детутӕна ат йилд. Лупас талты ки вӕс, лупас телӕна ат йил. Ан хунта ки ул, шума

ат питл. Ёшдан-кұрдан вевды ки йисӕт, ӕрӕна ат йилӕт». Тылащ пух лапаттум юпийн ай па вӕн ӕх поры детут лесӕт, лоньщ нух тӕхсӕт, сыстамсыйт.

Щӕдта худыева хота лӕнсӕт, хута «Ас нӕ» па «Луима ханса» тӕхет хӕ ӕх па эвет хӕнты, вухалы арӕтарисӕт, якӕтӕксӕт па ай эвет стихӕт лұӕтсӕт. Шеӕк ушхуль вӕс, хӕн лұӕлтулӕт ванлтӕсыйт па Светлана Сенгепова «Северная сюита» немуп як якум юпийн мойӕ ӕх иньшӕсыйт, муйолӕн лұв якӕс. Лыв лупсӕт, хути лұв воньшумут воньшӕс, хұд велӕс па ай хопн ловӕлтӕс. Щи юпийн якты-ариты хуятӕтишӕкты непекӕтн мойдӕсыйт па неӕт, эвет шұмӕн нянь эвӕлт войт верты вӕндтӕсыйт.

Мосл лупты, ши порыя Нефтеюганск эвӕлт Дарья Сенгепова Константин икел пидӕ, Лилия Юмина пухл, меньл па хилнеӕд пидӕ юхтӕйлсӕт. Лыв кашӕн ол Сэрханл вошн Тылащ порыя янхлӕт.

Дарья Сенгепова:

– Мӕнӕма тӕм емӕнхӕтл хӕтӕдн шеӕк ям вӕс. Иса сӕма рӕхӕс: вӕтан ӕхдам пидӕ вӕйтӕнтсум па каш хӕр вантсум. Шуши мирӕт рӕпитты хотн па пұш киньши мет ар якты-ариты лӕмӕтсух шивалӕсум. Щит педы вантты ям вӕд.

Константин Сенгепов:

– Шеӕк яма емӕнхӕтл мӕнӕс. Ванкұтлы щимӕш емӕнхӕтлӕт верты мосл. Светлана Сенгепова па па хуятӕт тӕса арисӕт, яксӕт, лұӕлтул версӕт.

Лилия Юмина:

– Ма нӕдам Вурӕна хӕтла, Тылащ порыя па Ай хоп кӕсупсыя тыв юхтӕйлдум. Кашӕн ол Тылащ поры па ширн верӕнтды. Тӕмӕш порет юпийн дыпемн па нумсемн шеӕк ям. Кұш вошн вӕлдұв, ищи па рӕт мирев вӕлупсыя сӕмевн талдыюв. Хӕн Танюшка хилнеӕм якӕл, нюр ӕнӕкем якӕл. Щит пӕты тӕмӕш емӕнхӕтлӕт сӕмӕна тӕйлӕлдам.

Реональда ОЛЬЗИНА

Порыйн вӕдум ӕх

Айлат эвет И.М. Молданова пида

Вөйтантупсыя юхтум мойң мир

Ханты ими хәшум путрәт дэщәтсыйт

Ишәк непекаҥн мойдәдыт

Киникайт дүңәтты хот кәщә ими **Ольга Павлова** мойң мир ещәлт вүщә ясәәт лупәс. Ши юпийн «Лыдәң союмн» вәндтәйлдты айлат эви **Наталья Сальникова** нарэсты юхн юнтәс.

Елды «Ханты ясәң» газетаевн рәпитты кәтнән **Ульяна Данило** па **Людмила Спирякова** киникайн хәншум путрәт ханты па рүщ

ясәңнән дүңәтсәңн. Вантә, «Рәт мўвемн вәсум...» киникайн С.П. Кононова хәншум путрәт, дүңәтты арәт, щәлта дүв тулмащтум путрәт, мәта утәт Еремей Айпин, Анна Конькова па па писатель әх хәншсәт, дэщәтман вәлдәт.

Мосд ястәты, «Ханты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайңән рәпитты хуятәт «Югра

Мўвтед мир рәт ясәң емәңхәтәдн Югра мўв дүңәтты хотн «Рәт мўвемн вәсум...» немпи йилуп киника мойң мира ванлтәсы. Тәм непека Светлана Павловна Кононова (Молданова) шәңәт хәншум путрәт ияха әкәтсыйт, дәдн кашәң хәннехә щитәт дүңәтты ат веритәс. Әмәщ путрәт хәнты па рүщ ясәңнән газета ух редакторәв Раиса Решетникова па дүв ләңкәр неңәл Надежда Вах дэщәтсәңн.

лыднуптәты» оса тәхи әх пида Мўвтед мир рәт ясәң емәңхәтд пәты нявремәт күтн немасыя кәсупсы дэщәтсәт. Щит пәты округевн вәдты эвет па пухәт увәс мир поэтәт па писателәт рәт ясәңнән хәншум дүңәтты арәт па путрәт видео щирн путәртсәт па мўнева китсәт. Нух питум нявремәт тәм вөйтантупсийн ишәкты непекаҥн па мойлупсәтн катлуптәсыйт.

Ши тумпийн «Рәт мўвемн вәсум...» йилуп киникайт нявремәт хәншум олюпәң хурәт

вәлдәт. Щитәт Емвош творчества хотн вәндтәйлдты пушхәт кәщә не Ляля Кашапова пида хәншсәт. Щәлта итәх хурәт Ваньщавәт әшколайн вәндтәйлдты нявремәт хәншсәт. Щит пәты тәм тәпиет ишәк непекаҥн ищи мойдәсыйт.

Ши тумпи вөйтантупсыя юхтум мойң мир Светлана Кононова шәңәт нәмәлдмәсәт. Дүв хиләд **Коля Кузнецов** «Катра хот» немпи дүңәтты ар дүнтәс. **Маргарита Рябова** С.П. Кононова хәншум «Енмум мўвем» стихотворение щирн хәнты ар арийс.

Мўн, «Ханты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайңән рәпитты әх, сәмдүв кәшет, щимәщ хуятәв, тынәң па вулән хәнты мир учёной не вәтшәсүв.

Хур вүс
па хәншәс
Ирина САМСОНОВА

ВЭЯТН ЩИ ОДҔАҔАН

Светлана Павловна Кононова (Молданова) 1956-мит од лыпәт тыдәщ 9-мит хәтәдн Сумәтвощ район (интәм Нуви санхум район) Ваньщавәт кәртән сема питәс. Непекаҥа ювмәдн Емвош педучилищайн, Емвошн вәдты Нижневартвощкой пединститут тәхийн айлат әх вәндтуман вәс. Щәлта Емвош лабораторияйн научной хуята рәпитәс. Ван вәлупсы мәр тәм нумсәң па рәпата пәда каркам хәнты имие ям арат мосты киникайт, непекаҥ рәт ясәң па литература верәт дерамтты пәты хәншәс. Ванкүтды «Ханты ясәң» газетаева әмәщ әйкеләт, путрәт китәс. Ши тумпи ям арат рүщ ясәңнән хәншум путрәт тәса па хурамәңа хәнты ясәңа тулмащтәс. 2002-мит од вәщ тыдәщн 7-мит хәтәдн Светлана Павловна әнтәма йис.

Ханнехэ вэлупсы олаңан лэщатум вер

Штефан Дудек шуши мирн яма вэды, дүв 1993-мит од вүш эвэлт Ёмвош округа ханты мир вэлупсы уша паватты юхтылд. Финской хур вүты хэ Антти Тенец олаңан мүн 2011-мит одн уша версүв, хэн дүв вухалыт па увас хантэт хуши янхас па ши юпийн «Merkintöjä Ob-joelta» немуп киника рэт яснәлн еслас. 2015 па 2016-мит олаңан дүв Штефан пида тыв юхтылд. Ши пурайн дын ORHELIA («Oral History of Empires by Elders in the Arctic», ханты ширн «Арктикайн вэлты пирәщ ех путрәт») немуп верн Арктической научной хот хуши Лапландской университетән рәпитсанән. Ши вер вүраңан 2011-2015-мит олатн учёной ех Арктической мұвн вэлты шуши мир путрәт нух хәншсәт.

Муй паты ORHELIA немуп вер лэщатсы

Ш. Дудек: Вәдтем нә-пәт әмәщ уша верты вәс, муй ширн шуши мирәт йис вәлупсәд тәруптәты пйтсәт. Хән катра йис киникайт лүңәтсум, щәта иса хәншман вәл, ешайн хәнты иса ән хәшд. Щит паты хән 1990-мит олатн тыв юхәтсум, пишәңа уша верты вәс, хути шуши мир худна йис вәлупсәд ән вәтшәсәт. Күш советской лащ вәс, рүщ ләңха дыв эвәлтты партсыйт. Муй олаңан дыв нәмәссәт, хән Октябрьской революция па Вудәң Отечественной дадь пйтәс, щәлта вән колхозәт версыйт, хән-нехәйт па кәртәта кас-луптәсыйт, касәдты ех кәртән вәдты партсыйт? Ши верәт пйтум юпийн хути саты дыв вәдты пйтсәт? Щит уша верты ләңхасүв. Итәх хуятәт мүнәва лупсәт: «Мүн нәмәссүв, Советской Союзн мүнәва яма вәдты пйтл. Кәшайт лупсәт, колхозән хән рә-питты пйтлүв, ям хотн мәдыов па шүняна вәдты пйтлүв. Әхәт сашн юхәтсуюв, кәртән вәд-ман нявремдүв вүдет кирты па вүды әхәлн янхты ән хошләт». Ширн, мир вәлупсы уша паваттыя ORHELIA немуп вер лэщәтсүв па пирәщ ех путрәт нух хәншсүв.

Непекәң ех күтн юрнәт, немцәт, итальянцәт

Нял од мәр антропологәт мултарат тыләщ

мәр вүдең мир пида нөрүмн касәдсәт па шуши ех хотәтн вәсәт. Дыв финской (Лапландия) па российской саамәт (Кольский полуостров), Ненецкой па Ямало-Ненецкой округән юрнәт па Саха-Якутия шуши мир вәлупсы дерамтсәт. Непекәң ех кәщая немец Флориан Штаммлер вәс, дүв Лапландской университет профессор, юрнәт культура уша павәтл. Кимит немец – Штефан Дудек, дүв хән-ты па юрн вәлупсы дерамтәл.

Ш. Дудек: Ма Ненецкой округән Канин-ской полуостров па Печора юханән вәсум. Пидь ехдам Ямал, Кольской пәхәр, Лена юханән Якутия хуши вәсәт. Нучио Мацулло Сицилия эвәлт, дүв Финляндияйн рәпитл па саамәт ясәңән путәртәл. Ши хә ар од колтта саамәт вәлупсы Лапландияйн уша павәтл. Кольской пәхәр хуши рүщ не Нина Месштыб мир эвәлт путрәт хәншәс. Дүв Томск хуши вәндтылдәс, Финляндия рәпитты юхтәс па щәта ики верәс. Ши не европейской юрнәт па саамәт культура дерамтәл. Лукас Аллеманн Швейцария эвәлт вәл, иши кольской саамәт культура вәндтәл. Дүв Арктической университет рәпатнек, интум докторской непек хәншәл, саамәт олаңан ям киника хәншәс. Анна Штаммлер-Госс-

манн – якутка, Арктической хотн вудәң рәпатнека вәл, дүв юрн мир Кольской пәхәрн па саамәт вәлупсы уша павәтл. Юрн не Роза Лаптандер Приуральской район нөрүмн енмәс, әхәт Санкт-Петербургән непекәң неңа йис. Интум дүв Нидерланды мұвн вәл па Рованиеми вошн Арктической хотн рә-питл па хәнты, юрн, сәран яснәт дерамтәл.

Мүн әмәщ путрәт Лена юханән нух хән-шсүв. Щәта шуши мирәт, якутәт па Сталин вәдүм пурайн каслуптум нұм мұв ех вәдләт. Щитәт күтн финнәт па эстон-цәт иши вәдләт. Пирәщ финка пида путәртсүв, дүв Сталин сурма пйтум юпийн щәта вәд-ты хәшәс. Финской Лапландияйн колтта саамәт эвәлт иши әмәщ путрәт хәншсүв. Дәл юпийн дыв мұвәл Советской Союза кәрәтсы, щит паты Финляндия касәдтсәт.

Хәнты ех путрәт иши мосләт

2015-2016-мит олаңан Ш. Дудек па А. Тенец хәтл етты пеләк хәнтәт хуши Аган, Тром-Аган, Русскинская па Когалым хуши янхсәңән. Антти щәта хур вүс, Штефан мир эвәлт путрәт хәншәс.

Ш. Дудек: Ма нух хәншты ләңхалум, хути саты 1980-мит олатн хәнтәт вәсәт, хән худна Советской Союз вәс. Әмәщ уша

верты, ши пурайн муй верты рәхәс, муй ән рәхәс. Щит паты Сәрханл па Нижневартонской районәна мәндәмн. Шир вәл уша паватты, муйсәр йилуп верәт 1980-мит од вүш эвәлт версыйт, хән шуши мир непекәң ех йис вәлупсәд па рәт ясәдл дыв-нуптәты пиньшәсәт, щәлта ученойт нәдам тәм мұва юхтылдты пйтсәт. Ши тухәдпи ләңхалум иньшәсты, хути саты 1988-мит одн Леннарт Мери нәтәсты ехләл пида Аган юханән «Сыновья Торума» немуп кина верәс.

Муй тывәс ORHELIA вер эвәлт

Ши вер етшуптум юпийн непекәң ех нум-сәң непекәт мир путәртум путрәт олаңан хәншсәт, щәлта еңта путады па USB-флеш немуп шүңкие есәлтсәт, хута увас ех путрәт, дыв хурлад па дыв олңедн верум кинайт вәдләт. Щит немасыя лэщәтсы, ләдн непекәң ех тухәдпи щитәт шуши ехн ат вантсыйт.

Ш. Дудек: Мүн веб-сайт тәхи верты ләңхалүв, хута путрәт, хурәт па кинайт ар мира ванл-тәты пйтлүв. Хәнты па па яснәтн әктум путрәт щәта иши вәдты пйтләт. Әхәт щитәт английской, рүщ, мосән, финской яснәта тулмащтәлдлүв. Ши вера ар вух мосл. Мосән, Финляндияйн вәдты научной тәхет вух мәләт. Вантә, мүн нум-сәң непеклүв унтасн парш тайлүв. Щитлүв иши шуши мирәта унтас ат верләт, хуйтат эвәлт арәт, моньшәт па путрәт әкәтлүв. Ләдн ши непекәт унтасн дыв айдат ех ат вәндтәдәт па пасыр мирәта вәлупсәд олаңан ай ат павәтләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Арсыр ёх рёт мўвем вантты юхтыйлдät

Төняд ол товийн ай кер тылăщ юхи хăшум хăтлăтн Варьёган кертăн Нижневартовской районăн «Велпăслăты па вўдең ёх» емăнхăтл вэс. Ши пурайн рэпатаем ширн ма арсыр рёт мўвăң хăннехуятăт эвăлт айкелдät «Хăнты ясăң» газетаева ѓкăтман янхсум, уша павăтсум па яма арталăсум, хути вэнт кертăң хуятăт сыр-сыр кăсты верăт пăта вўдыдал дэщăтлăт. Емăнхăтл пўншум Варьёган кертăң хăрн вэнт шушет эвăлт ияха ѓктăшум мирăт хўд, вэнт вой, вўды нюхи па воньшумут тынесты тăхет версăт. Ма тэп и рёт мўвăң хăнты хэ пида путрем сухнуптăсем, хути вўдыин ташăна па хурамăна кирум ѓхăд пўнăдн хурамăң сăхăң не шивалăсум па лўвел мăтты айкел мăнема вэлупсы ширăд олăңăн тэты хушсем. Тăм хăнты не Любовь Васильевна Казанжи (эви опращ немл ширн Казамкина) ищиты рёт ширн тăйты мўвăдн вэнт кертăдн вэд па лўв юканда тăйты вўлэт пида вулкемăл.

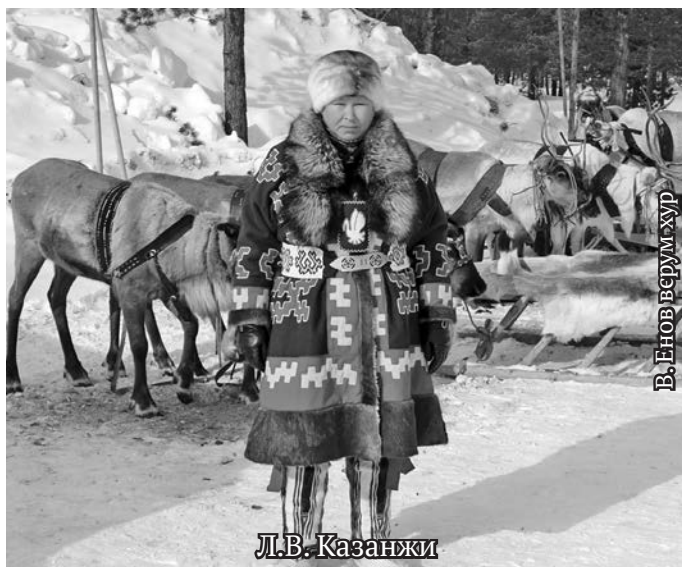
– Мăта мўвн па муйсăр хоттел ёх кўтн нăң сема питсăн па иса ай пурайт вўш эвăлт вэсăн па енумсăн?

– Ма Хăншăң реп немуп вэнт кертăн Нижневартовской районăн вўдең хоттел ёх кўтн сема питсум па иса ай пурайт вўш эвăлт щăта вэсум па енумсум. Сырыя мўң щемьяев хуши шеңк ар хăннехэ тăйсўв. Ши вер олăңăн мăнема путăртты давăрт: пуляң рэтдам иса худыева ѓнтэма йисăт, щит пăта тăм нуви тэрум идпийн тэп ма вэтща ширн хăшсум.

Ин мўң вэлум Хăншăң реп вэнт кертэв тăхийн мўв идпи таш кăншты ёх йилуп Радужной немуп кев вош омăссăт. Лыв едпелăн ши мўвăтн иса Казамкин рёт ёх вэсăт, вой-хўд велпăслăсăт, лыв юканэла тăйты вўдыдал давăдсăт па ай нявремлад енмăлсăт.

– Нăң тэп ѓшколайн яма рўщ ясăңăн путăртты вэндтыйдсăн?

– Вэнт кертэвн вэд-мевн мўң кўтэвн, ван-тэ, иса тэп хăнты ясцевн путремăсўв. Щит еша ѓхăтшăк, ѓшколая тўв-меман па иса интернатн вэдман, ямсыева рўщ ясăна вэндтыйдсум. Ши пурайн мўң Новоѓганск вошн 8-мит класс вэнта ѓшкола тăйсўв. ѓшколаем етшуптумемн рёт кэртема вэдты

Л.В. Казанжи

мăнсум па ѓңкема-ащема вўдыдал давăдты нётсум.

– Ин па нăң муйсăр рэпатайт верман рёт ширн тăйты мўвенăн вэнт кертэңăн вэлдăн?

– Мосл, ма щиремн, лупты ши вер олăңăн, хути иса 2011-мит ол вўш эвăлт рёт мўвемн туризм верăт пида рэпитты пиньщăсум. Кашăң вэн муй айшăк вер ма хущема шеңк яма па хурасăна мăнд. Мăнема ищиты емăщ арсыр мир хăннехуятăт пида рэпитты. Нижневартовской район кэщитн иса мосты пурайн нётдыюм. Ши рэпатаем ар верăт тумпийн «Союз оленеводов-частников» немуп тăхийн районэв луватн вице-президента вэлдум. Кашăң юкан вўды давăдты ширăт шуши ёхлўв пида иса тўңширăна дэщăтлўв па

дыведа мосты муй нўша верăт па яма верлўв. Юхи хăшум олăтн ма юканема тэп 20 вўдыдеңки тăйлум. Немулты тăхия тыведт-тухелт ѓн па янхлум, вўдыдам иса рёт ширн лўңтăсты мўвемн Карамкинское вэнт кэртемн давăдлум. Ши тăхи ѓганкэртыепўнăдн ма немасыя дэщăтсем. Вантэ, рёт мўвем вантты юхтыйлды туристăта ши пурайн кеншăк мўң хущева питты.

– Арсыр мўв па па хон пелăк эвăлт нăң хущена хăннехуятăт рўтьщăты юхăтлăт па муй щит пăта нăң немасыя верлăн?

– Щит пăта ма немасыя Югра мўв округев арсыр туристической тăхет пида кашашты непекăт версум. Мăта утăт хуши иса тэса хăншлум, муй арат хăннехэ ма вэн

кэртем хуши рўтьщăты веритлăт, муйсăр верăт хăнты ёхлўв вэлты-холты ширăт олăңăн уша павăтты шир тăйлăт па муйкем арат вух дыведа араттелдн ин сухуптăты мосл.

Юхи хăшум олн шеңк ар мойң хăннехэ арсыр па хон пелкăт эвăлт мўң вэнт кертэвн вэс па рўтьщăс. Мосл лупты, хути тэп тăм илем ай кер тылăщ мър ма рёт мўвемн тăдаңтелдн 190 хуят немасыя рўтьшуман вэс. Рўтьщăты ёх юхтыйлдсăт щимăщ вошăт эвăлт, щит Нижневартовск, Сэрханл, Стрежевой, Мегион па дыв тумпелдн ямкем ар па хон пелăк мўв хăннехуятăт. Кашăң хэя муй неңа вера емăщ вэс хăнты мир вэлты ширăт уша верты па дыв семнăдалдн вантты, хути мўң вэнтăтн вэлдўв.

– Муй ширн нын мўвăна юхтыйлды хăннехуятăт рўтьщăлăт па муйсăр ванлтупсэт дыведа дэщăтлăты?

– Ар пелăк мойң хăннехэ немасыя хăнты вэлупсы вантты юхтыйлдăт, итэх ёхăта вера емăщ вэнт кертăн вэлты па лўв ширăдн рўтьщăты. Мосл лупты, хути кашăң пурайн дыв вантлăт, муй ширн мўң тăта вўдылўв пида вулкемăлўв. Щăлта хўд муй вэнт вой велпăслăты верăт арталăлăт. Юлдн вэлтэв кемн уша павăтлăт, муйсăр детутăт па муйсăр дăнтăт кашăң хăтăдн кавăртлўв. Итэх хуятăт иньщăслăт, муй ширн вўды сухăт па кеплăт эвăлт тăмăщ хурамăң хăншийн евтум вейт, сăхăт па арсыр хошум дэмăтсухăт тэса ёнтлўв. Мўң арсыр дэмăтсухăң муй пурмăсăң ванлтупсэт дыведа дэщăтлўв.

Владимир ЕНОВ

Многофункциональной хотат мира нёттыя пүншыйт, Югра хуши ар вошатн па кэртатн щитат вэлдят. Ларьяк кэртан Нижневартговской районан щимаш тахийн Зинаида Ивановна Сигильетова рэпитл, шив янхмемн лүв пидала хотан ёхлад, кэртал па рэпатайл олаңан путартсамн. Ши ими Казахстан эвалт тыв юхтас, Ларьяк кэртан 1981-мит ол вүш эвалт вэл, лүв икел Виталий Михайлович Сигильетов – ханты хө.

Щатьщашел па ащел кэщая вэснән

— Ма 1982-мит одн ики версум па иса Ларьякан вэлты хашсум. Икем пида пух па кат хидне тайдамн. Пухемн питы вуй холумтты хэя Тюменской нефтегазовой институтн вэндтылс, интум Нижневартговск хуши вэл па рэпитл. Па шуши ёх иты лүв нэдам вүра-вэнта па юхана вой-хүл ведпасдаты па воньшумут акатты янхад.

Щатьщашел – ТуЗРИК тахи кэща, ащел вой сух вүты хэ

— Икем щатьщаша Семен Карпович Сигильетов ТуЗРИК немуп тахи кэщая вэс, лүв Вудан Отечественной далын антэма йис. Икем ащи Михаил Семенович вой сух вүты хэя рэпитас, и мар Корлик кэртан сельсовет ух хэя вэс. Рүтыщаты манмалн кашан хатл хүл велты па сесы омасты янхас. Щит шеңк ям ханнехэ вэс, лүв пидала эмаш путартты вэс, Большой Ларьяк па Чехломей олаңан мўнева арсыр ай павтас.

Икем киньши лүвед мет сыры уша версем, ма экономиста рэпитсум, лүв вой сух вүты хэя вэс. Михаил Семеновичан ма самана тайсыном па шалитсыном. Нэдам нётас, хэн икем велпасн вэс. Лүв манем кэртан рэпата верты вэндтас. Ханты пурмас верты ан хошлум, детут кавартты вэндсум, тэп ханты ширн нянь верты ан хошлум. Икем арсыр детут хүл эвалт веранталь, мосты пураин ма ищи хүл детут кавартлум.

Вэнтылдт, хүл велдт, ощн детут енмалдт

— Пид хэем сыры коопзверопромхозан вой-хүл ведпасдаты хэя рэпитас, интум бензин тыныты хотн рэпитл. Хантэт вэнт па юхан таклы вэлты ан пакдт, щит паты ай кер тылащн тэп доньщ лудаты питл, имухты хүл

велты манлдат. Икем ищиты ши вэл, лүнан воньшумут воньшад.

Мин кэртан хотн вэлдамн, икем пида ошан арсыр детут енмалдамн. 1990-мит олатн мис, пераш па щижкүрекат тайсамн. Рэпатаем паты мис пасты морум антэм вэс, щит паты вой тайты вудысамн. Мосл лупты, хантэт ёш вой тайты яма хошлат, сыры ар хуят мис тайсат па турн верантсат. Там йисн есумийнқ лапкайн тыныды, мосан, щит паты мирев вой тайты вудысат. Чехломей хуши Валентина Александровна Костырева вэл, лүв пўляң ханты, интум вэнты мис тайл. Корлик кэртан и ханты семья ищи ёш вой тайл. Интум Ларьякан шимл ёш вой, юхи хашум олатн айлат ёх вой тайты вўянтсат. Ши ям.

Лампа юкана нуви тўт дел

— Хэн тэп Ларьяка юхатсум, тата камн нуви тўт антэм вэс. Тўт маты хот омсас, тэп талн соларка ан тармас, щит паты мирев карасин лампайт тайсат. Там хатл хураман, сыстам кэртан вэлдүв. Ёшлүв бетон эвалт верман вэлдт, нуви тўт атл-хатл дел, па вошата интум тал ёш верман вэл. Нижневартговской районан ма арсыр кэртатн вэсум. Ма щиремн, па кэртат киньши Ларьякан мет хураман. Корлик кэртан мўң итэва хураман па сыстам, тэп щата ар сэй па мўң хурапев ванши ан енмал.

Сыры КПЗХ, хүл вүты тахи, рыбкооп вэсат

— Сыры хэлум рэпата хотат вэс: хүл вүты тахи, КПЗХ па рыбкооп. 1980-мит олат суханты пураин коопзверопромхоз атма рэпитты питас, рыбучасток лап тэхарсы. Ар хуят ши пураин нэмассат: муй ширн елды вэлты?

З.И. Сигильетова

Р.Ользина верум хур

Па хуты верты, айкемн па ширн вэлты вэндсат. Рыбкооп юкана лапкайт пүншыйт, юх эватты тахи версы, коопзверопромхоз юкана общинайт тывсат. Щата мирев рэпитты ши питсат.

МФЦ тахи мира мосл

— Тыв юхатмемн мет олаңан коопзверопромхоз хуши рэпитсум. Хэн ши ут лап тэхарсы, кэртан кэща хотн вух лўна́тты неңа вэсум. Ши юпийн кэща лаңкар неңа рэпитсум, ёхат 2003-мит ол вўш эвалт кэртан кэща неңа вэсум. 2014-мит одн Ларьяк кэщая Евгений Звезда йис, ма интум многофункциональной немуп тахийн рэпитлдум. Пэмащипа Нижневартговской район ух хэя Борис Саломатина, лүв ши тахи Ларьякан пўншты нётас. Интум соцзащита, налогат, Пенсионной фонд па па верат лэщатты воша янхты ан мосл, тата кэртан мира непекат акатты нётлум. Ширн, МФЦ тахи мирева шеңк мосл.

Хотан ёхлад олаңан путартмалн, Зинаида Ивановна икел щатьщаша олаңан лупас. Семен Карпович Нижневартговск кэртан Александровской район Томской область хуши 1908-мит одн сема питас. 1931-1937-мит олатн Ларьякан туземной райисполком кэщая вэс. 1939-мит ол вўш эвалт 1941-мит ол вэнты, хэн дала манас, Ларьяк хуши вой сух вүты хот ух хэя рэпитас. Младший сержант па отделения кэща Сигильетов Ленинградской фронтан 1944-мит одн ухл пунас, лүв Новгородской область Малое Ложитово кэртан шависы. Лүв немл хотан ёхладн па Нижневартговской район мирн интум вэнты нэмды.

Реональда ОЛЬЗИНА

Тәмәш вандтупсэт мослът

Юхи хәшум одн Ёмвошн округевн сыр-сыр детутят-пурмәсәт ед тыныты хуятят пәта немасыя вандтупсы мәнәс. Щәта ма Прасковья Константиновна Гарипова (Молданова) пида вөйтантийлсум па Вүтвош кәртәң ёх вәдты-холты щирәт олаңән дүвел иньшәсsem.

Сырыя Прасковья Константиновна лупәс, хуты Вүтвошн сема питәс, айтедн енмәс. Щәлта вәндтыйлдытәхет етшуптумадн иса вәлупсәд мәнты хүватн кәртәң хәннехуятят рүтыщәты хот кәща неңа вәдмал. Юхи хәшум ни-вәд ол дүв Вүтвош кәщя рәпитлд па округев

луватн дэщәтты тәмәш детутәң-пурмәсәң вандтупсәт олаңән тәмиты лупәс: «Ма няд ол мәр Ёмвоша яңхлуд па иса тәм вандтупсәтн тынесты хәр верлуд па сыр-сыр воньшумутят вошәң хәннехуятәтынылуд. Ям щи, хуты округев кәщяйт арсыр вандтупсәт әд хуятят пәта пүншләт».

Щәлта Вүтвош кәртәң кәща не путәртәс, мәнты ки дыв хушела араттелдн 112 хәннехә вәд. Дыв күтәдн 14 январем. Пухәт па эвет кашәң пурайн Касум воша тәтыядыйт, хута дыв интернатн вәдләт па күтуп әшколая вәндтыйлдытә яңхләт. Вүтвош, вантә, ай хәнты кәртые па ищипа почта хот, дапка, кәртәң рүтыщәты хот, пәдьяница па метеостанция па вәд.

П.К. Гарипова

В.Енов-верум-хур

Итәх хуятят, вантә, рәт мұвладн вәдләт па дыв юканәда тайты вұдылад лавәдләт. Щи тумпийн Вүтвош кәртәң ёх хұд па вой велпәсләләт. Дүңән па сүсн ар пеләк хәннехә арсыр воньшумутят әкәтләт, нохәр сенқләт. Кашәң ол мәр дыв ям-

кем ар воньшумут Касум рыбкоопа мәдәт. Щи юкана дыведа мосты детутят, дәмәтсхәт муй пурмәсәт щи тәхи эвәлт вұдәт. Па рәпата, вантә, Вүтвош кәртәң тәм йисн иса әнтәм.

Владимир ЕНОВ

Тәса ёнтәсты не

Юхи хәшум одн Ёмвошн ван хәтлуп тыләщн округевн сыр-сыр детутят-пурмәсәт ед тыныты хуятят пәта немасыя вандтупсы мәнәс. Щи вудаң вандтупсийн Касум мұв эвәлт тыв әктәшум хәннехуятят пида вөйтантийлсум па арсыр айкеләт дыв вәлупсәд олаңән вұсум.

вұдең хәннехуятят кұтн сема питәс, айтедн сыр-сыр хәнты не ёш верәта вәндтыләс. Тәмхәтл дүв шеңк тәса па хурамәна не вейт, хә тәпрәт па буркайт ёнтты хошәд. Щи тумпийн хәншийн эвтум йиндәт иса вәтща щирәдн дэщәтл. Мет мосты па мет сәмәна тайты рәпатайда тәм айлат не ищипа ёнтәсты щирәд тайләдә. «Ма нәмәстемн, хән кашәң ай муй вәншәк ләмәтсху тўңщирәна па тәса ёнтләң, щит нәңена шеңк әмәш рәпатаен пәда вантты, па дүвел едды тайты хәннехуятә ищиты ям

щи хурасуп хошум су-хәт нух дәмәтты», – щиты тәм тәса ёнтәсты не лупәс.

Людмила айкеләт эвәлт уша версем, хуты дыв хоттелд ёхлад юхи хәшум олатн крестьянско-фермерской тәхи закон щирн дэщәтсәт. Щит пәта едды юкан вұды ташел лавәдты щирн кашәң дыв хушела вәдты хуят рәпитты оллад пенсия мәнты вұш вәнта государстваев эвәлт ямсыева нух дүңәтты питдыйт. Щит тәм йисн шеңк вән вер.

Владимир НОСКИН

Л.А. Аликова

В.Енов-верум-хур

Тынесты хәрн Людмила Андреевна Аликова Тәрум дор кәрт Нуви сәңхум район эвәлт вәс па дүв ешәлалдн ёнтум буркайт па арсыр ай пурмәсыет ед вошәң мир хәннехуятәтыныйс. Ма иньшәсsem дүвел, хән дүв ёнтәсты верәта вұянтәс, мәта

тәхийн сема питәс, вәндтыйләс.

Тәм не яснәт эвәлт уша йис, хуты юхи хәшум олатн әңкелә-ашел па кәт апщәлалд пида вәнт кәртәдн вәд. Дыв хоттелд ёхлад ямкем ар юкан вұды таш тайләт па иса дывел лавәдман рәпитләт. Людмила

Хӕнты ими пурмӕсӕт ванлтӕсыйт

Агафья Александровна Волдина (1934-2015-мит ода́тн вӕс) — Мойм кӕртӕн Октябрьской (Микояновской) районӕн сема питӕс, ар од Вӕн Аңклум кӕртӕн вӕс. Лӕв ащел Александр Обатин далъ хӕрн ӕнтӕма йис па ай пура вӕш эвӕлт эвие ӕңкелӕ нӕтӕс.

Г. Волдина ӕңкел ода́нн пугӕртӕл

Па хӕнты эвет иты Агания айтелн ӕнтӕсты питӕс, ӕхӕт тӕса пурмӕс вермал пӕты ишӕкты непекӕтн ар-сыр каш хӕртн па ванлтупсӕтн мийдӕсы. Интум лӕв верум утлад Шеркальской музейн, Музейно-выставочной хотн Манстар вош хуши, «Торум Маа» па ТОО «Культура» хуши вӕлдӕт.

Тӕндуп тыдӕшн «Торум Маа» музейн «Душа творит руками...» немуп ванлтупсы пӕншы, хута

Агафья Александровна Волдина пурмӕсӕт мира ванлтӕсыйт. Тӕнӕл лӕв эвел Галина Семеновна «Торум Маа» хота ӕңкел пурмӕсӕт мойдӕс па ванлтупсийн ӕңкиел ода́нн ай павтӕс.

Ирина Ксенофонтова, «Торум Маа» рӕпатнек:

— Агафья Александровна вера яма вертут верӕс, щит пӕты 1998-мит одн народный мастер России немн альсы. Па хӕнты имет иты лӕв

тунты, вой сух па сӕк эвӕлт пурмӕс верты хошӕс. Лӕдн пурмӕс верты верӕд ал юремӕсы, лӕв Галина эвел ӕнтӕсты вӕндтӕс.

Галина Волдина, Музейно-выставочной хот рӕпатнек (Манстар вош):

— Ӑңкел ар нявремӕн хотн снмӕс. Лӕв ай вӕс, хӕн ащел па яйдал далъ хӕра тӕсыйт. Щи пурайн ушӕн детут ӕнтӕм вӕс. Ипӕш ӕңкел хирн кепӕл вӕс па пурка ӕнтӕс, щитл

ед тыныйс па лапкайн детут дӕтӕс. Щи пурайн лӕвӕда хӕт-лапӕт ол вӕс.

Хӕн Тюмень эвӕлт юхи юхӕтсум вӕдты, щи пурайн финно-угорской па па хурасуп каш хӕртӕ верты питсыйт, щит ропӕхн ӕңкел пила ӕнтӕсты питсӕмн. Лӕв итӕх пурмӕсдал хӕннехӕята мойдӕс муй ед тыныйс. Арӕт ариты ӕңкел ищи сӕмӕн вӕс. Етнӕтн кӕр пӕнӕдн омӕсл па ариман щи ӕнтӕсл, щиты ар хуята пуркайт ӕнтӕс. Хӕнты лӕв пилада тунты хурты вӕнта яңхсум. Тунты анӕт-сенӕт верты едпийн лӕв немхӕнты хӕншты юхн тунты ӕн шӕртӕс, кеши вӕд па имухты мосты ут щи эвӕтл. Ма щиремн, лӕв итӕда пурмӕс верты ӕн вӕндлум. Мӕнӕма ар рӕпитты мосл, лӕдн вӕндты ӕңкел иты тӕса пурмӕс ӕнтты.

Реональда ОЛЬЗИНА

Рӕт ясӕтн непекӕт есӕдсыйт

Мӕнум тыдӕш 20-митн Ёмвошн Ас-угорской институтн рӕпитты ӕхн лӕшӕтум нявремӕт пӕты яң киника ванлтӕсы. Щи ӕмӕш киникайт 2016-мит одн хӕлум ясӕтн есӕдсыйт: рӕт (хӕнты, вухалъ муй юрн), рӕш па английской.

Институтн киникайт лӕнӕтты хот кӕца не **Елена Степанова** пугӕртӕс, хутыса щи непекӕт лӕшӕтсыйт. Ас-угорской институтн рӕпитты ӕх ар од мӕр округ хӕваттыйн яңхсӕт па шуши мир пида пугӕртсӕт, лыв эвӕлтӕда рӕт ясӕнн моньшӕт, арӕт, амаматыщет хӕншӕт. Щӕдта щи утӕт рӕш ясӕна тулмаштӕсӕт. Марина Волдина иса хӕншум утӕт английской ясӕна тулмаштӕс.

Хӕнты не **Светлана Дядюн** «Муй щирӕн Хонхрайӕн ухӕд вӕрта йис» немпи моньш киникая лӕшӕтӕс. Щи

ут Алексей Максимович Обатин моньшӕс. Мирхотн технолого-педагогической колледжӕн вӕндтыйдты эвет щи моньш ванлтӕсӕт.

Филологической наукайт доктор **Валентина Соловар** ӕхӕт ода́тн нявремӕт пӕта стихотворенияйт хӕншты питӕс. Лӕв рӕт мӕвев, рӕт мир вӕлупсы ода́нн хӕншӕл. Мӕнум одн «Ап-щема» киникайл етӕс.

«Хутыса педнайт саӕнмӕсӕт» моньш киникая исторической наукайт кандидат **Татьяна Волдина** лӕшӕтӕс. Щит хӕнты хӕ Николай

И. Молданова па Е. Степанова мирхот тӕднӕн

Тимофеевич Волдин моньшӕс. Щи моньш лӕнӕтман мӕн уша павӕтлӕв, иса верӕт мӕн мӕвевн ям вер тӕд. Хӕнты мир поэтесса **Мария Волдина** щи моньш рӕш ясӕна тулмаштӕс.

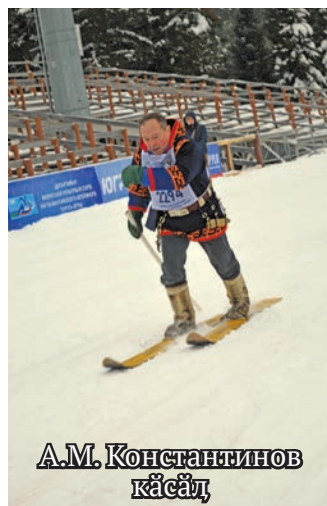
Иса киникайт хурамӕна версыйт, шив

хурӕт **Наталья Жеманская** хӕншӕс. Исторической наукайт кандидат не **Светлана Попова** ясӕн щирн, щи киникайт па хон пелӕк мӕвӕтн ищи мосман тайдыйт.

Надежда РАГИМОВА

Шуши мир икет хөхәлмәсәт

А.М. Константинов
кәсәдВухаль пух
М. Ромбандеев

И. Самсонова вермүхүрәт

Шуши мир духаң кәсупсыин кәссәт

Төнлүп тылаң 26-мит хәтәдн Ёмвошн А.В. Филипенко немуп тәд кәсупсәт ләщәтты хәрн «Лыжня России – 2017» немпи духаң кәсупсы мәнәс. Тәта 500 мултас вошәң мир күтәдн кәсты веритсәт.

Мосд ястаты, кашаң од кәсты хуят аршака йил. 2016-мит одн Россия мұв луваттын 400 шурас хәннехә духн кәсәс, щи күтн 13 мултас шурас хуят Югра мұвн. Округев губернатор ләңкәр хә Всеволод Кольцов ясәт ширн, 2017-митн Югра мұвн вәдты 14 шурас хуят духаң кәсупсыин кәсәс. Ияха лұңатты ки, Россия хұваттын 600 мултас хәннехә рұтьщаты хәтәдн духн хәлдәс.

Ёмвошн духаң кәсупсы тумпийн арсыр әмәщ верәт ләщәт-сыйт. Тәм пұш кәсты әх күтн итәх вән хуятәт па нявремәт хурамәңа арсыр дәмәтсуха дәмәтлюман вәсәт. Щит снегурочка, хәтдые иты эвие, нявремәт няхәдтәты не па па

әх. Лыв ищи духн хә-хәлдәс.

Щәдта итәх әрашты неңәт, хәйт па пушхәт амп әхәдн хәтәтьясәт.

Ма щиремн, мет амтәңа па хурамәңа вантты вәс, хән мұң шуши хуятлұв увәс мир дәмәтсухн, вой ведты әх духн кәссәт. Лыв 150 метра хәхәлдәс. Щит 9 од вұш эвәлт 69 од луват вәнты әхлұв. Мет вәтаң шуши мир «Совет старейшин» оса тәхи кәща хәнты ики **Александр Константинов** йилуп одн 70 ода йил па мет ай вухаль пухие **Марк Ромбандеев** йилуп одн 10 од постад. Щи тумпийн кәсты хуятлұв күтн «Югра дыднуптәты» оса тәхия лұңум әх, щит **Никита Партанов**, **Руслан Богордаев**, Ём-

«Югра дыднуптәты» оса тәхи әх

вошәң Технолого-педагогической тәхийн вәндтыйдты айдат хәйт **Данила Молданов**, **Владимир Молданов**, **Николай** па **Василий Макрушин**нәң яйнәң па кашаң од кәсты хуят, 3-мит ашколайн вәндтыйдты хәнты пухие **Артём Данило**. Ищиты шуши мир духн хәхәтьдәты тәхия округев луваттын депутат хә **Александр Новьюхов**, «Югра дыднуптәты» оса тәхи кәща ими **Людмила**

Алфёрова ләңкәр не **Ульяна Данило** пилн па Ёмвошәң ишимәщ оса тәхия лұңум кәтнәң – **Виктория Костылева** па **Ирина Самсонова** юхтыйлсәт.

Мет ай пушхәт пәты тәта немасыя юнтты хәр ләщәтсы. Щит пәты ай нявремәт хошумтәхийн рұтьщаты веритсәт.

Щи тумпийн әрашты әх па мойна юхтум мир епләң содаматн лапәтсыйт па каврум шайн янышдтәсыйт.

Ирина САМСОНОВА

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №5 (3473), 09.03.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Подписано в печать:

по графику 09.03.2017 г.
в 9.00.; фактически
09.03.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 121
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.